

Linovníci sboru dobrovolných hasičů v Radčicích
od založení sboru. Upravit Rudolf Silhan, alle
sborových zapsu.

Rok	Starosta	Velitel	Nainstetk velitele	Jednatel	Pokladník
1894-5	Jan Modroch řídící učitel	Frant. Kopal	Jan Novotný	Emil Silhan	Jos. Dobias č. 3.
1896.	Jan Modroch	Jan Novotný	Pavel Silhan	Ferdinand Silhan	Jos. Dobias č. 3.
1897.	František Linka č. 9.	Jan Novotný	Pavel Silhan	Ferdinand Silhan	Jos. Dobias č. 3.
1898.	Josef Linka č. 40	Jan Novotný Jáchym Václav	Pavel Silhan Petr Novotný	Frant. Silhan Jan Bartoš	Jan. Bartoš Petr Houšek
1899.	Emil Silhan	Bartoš Jan	Vít František	Ferdinand Silhan	Petr Houšek
1900.	František Linka č. 9.	Vít Antonín č. 33.	Jáchym Václav	Bartoš Jan	Petr Houšek
1901.	František Linka č. 9.	Josef Dobias č. 3.	Novotný Jan	Vít Antonín č. 33	Petr Houšek
1902.	František Linka č. 9.	František Lila ml. č. 10	Novotný Jan	František Liminek	Petr Houšek
1903.	Novotný Jan	František Lila ml. č. 10.	Josef Silhan č. 17.	František Liminek	Petr Houšek
1904.	Novotný Jan	Josef Silhan č. 17.	František Václav	Jáchym Silhan	Petr Houšek
1905.	Novotný Jan	Novotný Petr	Josef Silhan	Jáchym Silhan	Petr Houšek
1906.	Novotný Jan	Antonín Kopal	František Lila č. 10.	Jáchym Silhan	Petr Houšek
1907.	Novotný Jan	Josef Kopal č. 56	František Lila ml. č. 10.	Jáchym Silhan	František Vít
1908.	Novotný Jan	Antonín Trola	Josef Silhan "houš"	Jáchym Silhan	František Vít
1909.	Josef Dobias č. 3.	Antonín Trola	František Kooles	Jáchym Silhan	Jan Novotný
1910.	Josef Silhan č. 17.	František Lila ml. č. 10.	Petr Trola	Jaroslav Rydval	Jan Novotný
1911.	Josef Silhan č. 17.	Petr Novotný	František Václav č. 27.	Antonín Poslt. č. 20	Jan Novotný
1912.	Josef Silhan č. 17.	Petr Novotný	František Václav č. 27.	Antonín Poslt. č. 20	Jan Novotný
1913.	Frant. Václav č. 27.	Petr Novotný	Josef Koniak	Antonín Poslt. č. 20	Petr Houšek
1914.	František Václav č. 27.	Petr Novotný	Josef Koniak	Antonín Poslt	Petr Houšek
1915.	Novotný Jan	Petr Novotný	Frant. Václav	Jarosl. Rydval	Petr Houšek
1916.	Novotný Jan	Petr Novotný	Frant. Václav č. 27	Jarosl. Rydval	Petr Houšek
1917.	Novotný Jan	Petr Novotný	Frant. Václav č. 27.	Jarosl. Rydval	Petr Houšek
1918.	Novotný Jan	Petr Novotný	Frant. Václav č. 27.	Jarosl. Rydval	Petr Houšek
1919.	Novotný Jan	Frant. Václav 27.	Josef Trola	Jarosl. Rydval	František Liminek
1920.	Novotný Jan	Josef Koniak	Frant. Václav č. 27.	Jarosl. Rydval	Antonín Trola
1921.	Novotný Jan	Josef Koniak	Frant. Václav č. 27.	Jarosl. Rydval	Antonín Trola

linovníci sborn dobrovolných hasičů v Radčicích
od založení sborn. Upravil Rudolf Lilhan, dle
sborových zápisů.

Rok	Starosta.	Velitel.	Náměstek. velitele.	Jednatel.	Pokladník.
1922.	Jan Novotný	Josef Koňák	fant. Václavů č. 27.	Petr Novotný ml	Antonín Piolka
1923.	Antonín Piolka	Josef Koňák	Blasý Blasýk	Petr Novotný ml	fantisek Vít
1924.	Anton. Piolka	Josef Koňák	Blasý Blasýk	Jaroslav Vít č. 33.	fantisek Vít
1925.	Ant. Piolka	Josef Koňák	Václav Pavlat	Jaroslav Vít č. 33.	Karel Koňák
1926.	fant. Václavů č. 27.	Václav Pavlat	fantisek Kopál č. 56.	Rudolf Lilhan	Karel Koňák
1927.	fant. Václavů č. 27.	Josef Koňák	Gabriel Matura	Rudolf Lilhan	Karel Koňák
1928.	fant. Václavů č. 27.	Josef Koňák	Gabriel Matura	Rudolf Lilhan	Karel Koňák
1929.	Josef Lilhan	Josef Matura	Gabriel Matura	Rudolf Lilhan	Karel Koňák
1930.	Antonín Kopál	Josef Koňák	Gabriel Matura	Rudolf Lilhan	Karel Koňák
1931.	Gabriel Matura	Josef Koňák	Rud. Novotný	Rudolf Lilhan	Karel Koňák
1932.	Gabriel Matura	Josef Koňák	Rud. Novotný	Rudolf Lilhan	Karel Koňák
1933.	Gabriel Matura	Josef Koňák	Rud. Novotný	Rudolf Lilhan	Karel Koňák
1934.	fantisek Simunek st	fantisek Matura	Josef Kopál	Rudolf Lilhan	Karel Koňák
1935.	fant. Václavů č. 27	Josef Koňák	Josef Kopál	Rudolf Smetana	Karel Koňák
1936.	fant. Václavů č. 27	Josef Koňák	Josef Kopál	Rud. Smetana	Karel Koňák
1937.	fant. Václavů č. 27	Josef Koňák	Josef Kopál	Rud. Smetana	Karel Koňák
1938.	Josef Piolka	Josef Koňák	Josef Kopál	Josef Bystřín	Karel Koňák

Zajímavé výpisy z našich kronik, podle
Josefa Lhoty v Lásově.

Roku 1706 nastalo ve zalejším kraji jednou
takové zatmění slunce, že byly přestíny všechny
hvězdy na obloze.

Na Svatodušní neděli, roku 1734, napadlo zde
na čtři lokte / 15 cm. / sněhu. Druhého dne
byl takový mráz, že se u střešních dělal rampouchy.

Roku 1772 panovala zde neúroda a velika dra-
hota. Nastal hlad a s ním dostavily se dosud
neznámé nemoci, kterou podlehl v Láchách
444.000 lidí.

Roku 1776, rozmnožily se ve zalejších lesích hou-
senky tak, že zalejší lesy zolaště borové byly ji-
mi zničeny.

V roce 1829. přišly na podzim mrazy a sníh tak
brzy, že zalejší lid ani otavu nemohl skliditi.
Na to dostavila se velmi krutá zima s nebyva-
lým množstvím sněhu. Lidé kteří si neopatrili
či zrovna dřív, nedostali topivo ani za drahé
peníze.

V roce 1830 řádila ve zalejším kraji cholera nemoc
zde dosud neznámá. Vznikla v polou postu v Želez-
ném Brodě. Ve zalejším kraji řádila nejvíce v čer-
nu a červenci. Ze zamořených obcí nejvíce byly pos-
taveny Semily.

V roce 1883, rozšířila se ve zalejším kraji těžká chříp-
ka. Mnoho bylo domů, jichž obyvatelé zůstali náhroby
nštěm. V témže roce byla zde také zřivá vědná bouře.

Vímě roku 1834, bylo zde veliké sucho, že téměř všech-
ny prameny vyschly. Lidé napájeli dobytka roztaveným
sněhem. Vímě r. 1868 bylo zde nebyvalé množství sněhu.

Dne 18. června roku 1871 byla zde strašivá bouře s km-
pobitím a průjmy mracím. Spolu se pak nic neskldilo.

Žima r. 1872 na rok 1873, byla tak mírná, že v polou
ledna kvetly již na mexicki jahody. R. P.

Dějiny skleninných korálek tříkrátek.

Výroba skl. perlicek je odvětví sklařského průmyslu, stávající od let 1860, které od počátku velmi přispělo k obživě a blahobytu zdejšího obyvatelstva i okolního v české i německé oblasti jablonecké sklařské výroby.

V poslední čtvrti devatenáctého století nastala zcela nová výroba skl. perlicek a téměř v každé obci, zdejší i v jabloneckém kraji, zabývaly se obyvatelé sekáním skleninných slabých raficek na drobné korálky. Sekalo se po domích na slabším ostrém buse, který byl připevněn na „cojku“ a který uváděli sekači do rychlého otáčivého pohybu, asi podobně, jako to činí kočovní brusíči noží a p. na jezdeckých busech. Na těchto sekačích busech sekali sekači dlouhé stébliny rafiky na drobné korálky, které pak odváděli, faktoriem k dalšímu zpracování, t. j. k broušení, leštění a navlékání. Teprve takto zpracované zboží dodávali / lífrovali / faktori jabloneckých vývozních esportních domů, odkudž šlo na světový trh. Sekání skl. korálek dělalo se po domácku a bylo svého času tvale a velmi výnosné. Při trochu zručnosti nasekal pilný sekač denně až 5000 kusů korálek. V době povtařky platilo se od 1000 kusů až 30 krajcarů, vyotčovali sekači denně až 1 zlatý a 50 krajcarů, což byl tehdy výdělek velmi slušný a poměrně tělesně lehký.

Takto nasekané korálky dávali pak faktori brousiti. Brousilo se téměř v každém domě na tzv. „cojkách“ a bus se uváděl do točení nohou.

První se brousily po jedné korálce, říkalo se „na motacku“. Bylo to dřevěné okružlo v němž byla krátká jehla na níž se korálka navlékla a pak se na buse po obou stranách obrousila.

Přikalo se jim "šroubky". Brusíči při broušení korálek vydělali za týden 4 až 5 zlatých, ale brousili často dlouho v noci. Ale již v letech 1864 se broušení se zrychlilo. V té době počalo se brousiti na t. zv. "kostky". Do dřevinného obřadla zasadila se kost, v níž bylo upraveno 5 až 6 frátových jehel, na každou se navlekla jedna korálka a po obou ostrých krajích se obrousily. Přikalo se jim "tříkrátký" ponívačkí měli broušené hrany. Za broušení platilo se tehdy od tisíce tuctů až 2 zlaté 50 krejcarů. Obrousené pak odváždili brusíči faktorem a práci za celý týden lehce unesli v kapse. Brousilo se faktorem do Dražova, Lázně, Smrčovic, Jistebsko a j.

Roku 1874-5 stávala se obava ze Železného Brodu k Tanvaldu. Při stavbě tunelu a mostu pracovali zde Italové, kteří vynášeli broušení korálek na drátě a tím broušení na "kostkách" zaniklo, ježto se na drátě více obrousilo a lépe. Korálky se navlékaly na slabý mosazný drát různé délky 4 až 5 metrů a na bruse pomocí gumy se ručně brousily zprvu oloma po jednom drátě a ponívačkou se, více na brus muselo tlačiti, teprve se brus pohou uvolnil o pohyb, tu brusíči si postavili své brusy v blízkých brusnách, kde byl buď volný neb páni poton, z něhož pak platili majiteli denní plat. Takto se více obrousilo, následkem větší výroby, ceny od broušení klesaly a často ochabl odbyt korálek na dlouhou dobu.

Roku 1872 nastala nouze o rafické sklo a zpracovávalo se sklo Pupperské, Zacherské, Heindorfské, Moravské, Teplické. Hráde bylo jiné tvrdosti a když se smíchaly korálky potom se špatně pulírovaly. Jedny byly již olosti palené, jiné ještě syrové. V letech 1876 a dále ochabl odbyt korálek slabých a sekalo se sklo silné a platilo se od tisíce tuctů 6 krejcarů od otýpky 10 kg skla 20 krejcarů. Sekalo se téměř v každém domě.

Do roku 1885-7 a dále, nastala v obbytu korálek a ve výrobě neočekávaná krise. Vinn toho měla "Móda", neb cizina po několika roků se oběkla bez korálkových, ozdob. Hlavní vinn však na krizi mělo zavedení sekacích strojů a to nejprve v závo-
dě Josefa Ricolla v Polubném. Tato firma vyrábě-
jící takové množství laciného zboží, že zaplavila
braz světový trh, a nikdo nemohl s její láci kon-
kurovati. Následkem toho klesla již v roce 1887
cena korálek o 50%.

V roce 1888 zavedl sekací stroje také továrník Lud-
vík Breit ve Visentále po způsobu Benátském.
Breit uvedl v činnost v tomto roce 16 sekacích stro-
jů a každý z nich chvilil pak denně až přes 100
kilogramů syrových korálek, kdežto i zručný sekáč
jich nasekal ručně denně nejvýše půl kilogramu,
což byl ohromný rozdíl.

Tato strojová výroba měla za následek pokles mzdy
při ruční výrobě od 1000 šlechtů, ze 30 křycarů na
8, poroději na 4 křycary, tak že i nejzručnější sekáč
vydělal za den 20 křycarů. Strojím sekane korálky
oproti ručním byly lepší jakosti a většina sklářs-
kých faktorů odebírala tyto od Breita. A tak slou-
pení ruční sekáči v výdělek, v roce 1888 jin bídně
živořili, a tak v korálkovém kraji nastala bída.

Největší pak nouze nastala v zimě z roku 1889 na rok
1890. Když bez výsledku jednání s úřady na zmírnění
bídy, když selhaly všechny nářky a žaloby podávané
na úřady okresní, zemské i říšské, až k samotnému
císaři, jejichž odpovědi byly jen sliby, že zde stát za-
řídí tabákové továrny a pod., tu nemí olivu, že v hla-
vovím lohu naráta zofala myšlenka, rozně odstra-
niti sekací stroje, které vzaly tisícům chleba.

Zofala tato myšlenka prohlávena pak na schůzi
sklářů v hostinci Jindřicha Weisse v Nové Vsi u Jab-
lonce, kdesi přítomni i skláři ze Želernobrodské.

Na této schůzi museno konati pŕístí schůzi 26. ledna r. 1890, v hostinci Karla Lochora v Žasade. Četnický strážník z Wisentálu, doprovázen se o jednání ve schůzi, ohlásil úmysly sklárů na hejtmanství v Semilech. Tu se stalo, že na schůzi v Žasade vysláni byli komisaři Pacák Karel, se silnou četnickou asistencí, která zde konání schůze přehrasila. V poradě se zástupci sklárů vyzval komisař pŕitómne, aby hledali ještě jednou nápravu u svého politického úradu. Většina sklárů však nevěřila, že úradum, protože předchozí prosby byly marné. Někteří rozvážnější skláři klomili se k radě komisařově a varovali ostatní od ukvapeného úmyslu, pŕipravovali jim urychlení zamýšleného činu.

V úterý, dne 28. ledna r. 1890, sešel se veliký počet sklárů, většinou českých v hostinci Řehoře Ulbricha v Šumburce u Jablonce n. N. Dálud táhl zástup o hostince Josefa Kleina v Hířvinku, kde čekali němečtí skláři. Zde museno provésti zamýšlený čin, od něhož si slibovala zůfala mysl otců rodin okamžitou nápravu. Za místo srazu určen opět hostinec Karla Lochora v Žasade na den 29. ledna r. 1890.

Ve středn dopoledne, dne 29. ledna r. 1890 sšlo se u hostince Karla Lochora v Žasade pŕes 100 lidí většinou ze Žasady. Dálud ubíral se proud pŕes Hut, Šumburk a Leinou Studnici k Nové Vsi n. N. Po cestě vznikl zástup pŕipojivšími se skláři a dosáhl počtu několika set. Pŕiležitosti porodvičky využili bídní živlové a na úkor českých sklárů spáchali mrské zločiny. Myšlenkou českých sklárů byla snaha odstianiti sekací stroje bez násilí a bez škody. Mnozí také jen ze zvědavosti se pŕipojili k davu. Tak dšel zástup do Nové Vsi n. N., k domu Jindřicha Wanke čp. 193, když jeden Němec ze zástupu vykřikl, že Wanke má též sekací stroje.

Přeba, že méněji se zastupní nabádali k rozvaze, přece část českého zastupní vnikla do domu a dílny Wankova a pátrala a hledala sekací stroje. Když pak padla tlupa na korálky strojem sekane, porazila se uvol zatajováním pravdy a korálky rozhářela a zničila, čímž způsobila škodu, která odhadnuta na 4000 zlatých. Porodí se vysvětlilo, že zboží to odebral Wänke od Brity a že lid se dopustil následkem poštovní nespravedlivého plnění.

Mezi zastávkou v Nové Vsi táhl hlavní proud davu stále ke Smržovce a k Visentálu. Ve Smržovce u domu Anastáze Wolfa čp. 306. pět nejistých lidí se tu dopustilo zločinu vyhození. Také v hostinci na „Heuschchenku“ u Jindřicha Bömera, mezi Smržovkou a Visentálem, spáchali u příležitosti této porodíčky neanými příživníci krádež, v ceně 19 zlatých 19 1/2 krejcarů.

Brusírna Ludvíka Brity ve Visentále, v níž bylo umístěno 16 sekacích strojů, byla přízemní, s dřevěnou lomenicí, šindelím pokrytá, stála opodál silnice. Protože Visentálské četnictvo, zesílené na tři muže, vědělo o úmyslu sklárů jít se schůze v Nové Vsi, hlídalo dnem a nocí tuto brusírnu a v nevolný den bouře, byla četnická posádka pohotová. Četníci jim na pomoc přišel šéf četník ze Smržovky, když uslyšeli přicházející zastupní, šli lidu vstříc, aby jej od zamýšleného úmyslu v posledním okamžiku ještě odvrátili. To se jim podařilo jen částečně. Většina lidu volbočila do louky k brusírně. V tom okamžiku byla v brusírně pouze dělnice Schwarzová, ostatní dělníci ze strachu se rozutekli. Když došli vzburěnci ke dveřím brusírny zvolali: „Otevřete!“ Dělnice Růžena Schwarzová, kterou pojala nákost prosila: „Otevřete, jsem chudá zrovna tak jako vy.“ Nato ji někdo ze zastupní odpověděl: „Odejďte, vám se nic nestane!“

Když Schwarzaová odešla, vrhl lid do brusiny a zole všech 16 sekacích strojů rozbil k nepotřebě-
ní a okny i stěchou zničene součástky vyhořel.
Zásoby nasekaných korálek také ven vyhořely,
zole pak ničeny a rozmetávány po sněhu. Tu
kdoš po-němcku křičel, mezi lidem venku, že
na pínoli je suol petroleje, aby se brusina zapá-
lila. Nikdo se však nepropůjčil k tak ohavnému
činu. Četníci poznávše marňost všeho zakročová-
ní, smekli se na ponuky dohled. Rozložen v bru-
sinu tvořilo asi hořelinu. Škoda, jež byla způsobe-
na, odhadnuta na 12.164 zlaté 1 krejcar.

Do demolování brusiny, byl by lid usmířen a byl
by se jistě rozšel, nebyti německých štvárců,
kteří šidili a upozorňovali, že v Breitově oby-
ním domě, nacházejí se ještě další sekací stro-
je a velké zásoby nasekaných korálek. Český lid
dal se stihnouti a táhl vstřel k Breitovu do-
mu, vzdálenému od brusiny asi 20 minut.

Mezi tím dostavil se od okresního hejtmanství z
Jablonce n. N. visentálským starostou objednaný
komisari Josef Jašek v průvodu četnického stráž-
níka Václava Eisnera. Tito obsadili vchod do
brusiny Jona Fischera, při cestě v domě, že lid
má viděti všechny ostatní brusiny. Uniformou
byl také lid skuticně veden a zastavil se
před zminěnou brusinou. Když však od majite-
le brusiny dostal lid ujištění, že v brusině seka-
cích strojů není a že v domě leží těžce nemocná
žena, táhl dále k Breitovu domu. Sem přišli
o 3 1/2 hodiny odpolední. Zde na ně čekal visentáls-
ký starosta František Panzner, který, stoj před
domovními dveřmi nabízel lidu peníze. Toto pod-
ceňování povah lidu pohněvalo je a lid křičel:
"Sekací stroje a korálky chceme, nikoliv peníze!"
Jeden mladík chtěl starosta za výrok ten zřesta-
ti a chtěl ho uhoditi obuškem do hlavy.

Štěstí, že rána byla jiným rozvášnějším mužem v čes zachycena.

Komisař Jašek viděl, že plamennými sliby lid neupokoží a že četníci jsou na takovou přesilu bezradní, odhodlal se k smírnému vyjednávání. Vyšádov si slib od Karla Štinada ze Zásady, že Breitovi nebude ublíženo, zavolal Štinada ze Zásady a jeho několik druhů k Breitovi, který se před domem uschoval v obecní kanceláři ve škole. Mezi tím pak, co vyjednávali s Breitem ve škole jednali, vymohl si komisař telegraficky rychlou pomoc vojenskou. Jednání s Breitem nevedlo totiž ke úspěchu, než se zdáhal dáti lidu záruku, že sekací stroje nebude již více používat.

Během vyjednávání prolomili někteří ze zástupů vrata plotu u Breitova domu a vnikli do dvora. Ihned však přispěchalo pět četníků, kteří na rozkaz staršmistra Eisnera vytlačili lid s nasazenými bodáky ze dvora. Tato náhlá změna v chování četníků rozjářila lid, a házel po četnících sněhovými hroudami. Jeden četník Němec nechtěl rozuměti zřetlu a rozčilil se tak, že přiskočil a nejbližší stojícího účastníka Josefa Harku ze Zásady bez vši příčiny bodl a na místě usmrtil. Nečekávaná tato surovost staršmistra a zbytečně prolitá krev a zničený život druhá, byly ostatním sklarším povelům k útoku na brutálního četníka. Několik set rukou sholema vzhůru tlačilo se ke vratům, aby ztrácelo zpusněho a krvelačného Eisnera. Ten však nečekal, až lid dorazí na dosah, vystříhl rychle do zástupu, což bylo ostatním četníkům znamením k bodákovému zasazení. Při tomto bodákovém útoku na lid, byl František Palouš z Jistebka na místě zastřelen a mnoho lidí těžce zraněno a pobodáno. Úmysl Eisnerův zastřít lid násilím úplně rozhořtal. Mezi tím, co četníci útočili na dav směřem k silnici, vnikla část lidu záplem do dvora dorážela na četníky.

Letníci takto zasaženi z obou stran, byli donuceni k ustupu a dali se na útěk. Na útěk byl střemhlav Eisner udušen kamenem a také ostatní četníci utrpěli lehká zranění. Nefunkčním rozrušený lid pral vnikl volným vchodem na dvůr o do Britova skladiště a zde řádil téměř neuvěřitelně. Vsm bočen tabulového skla bylo obyčejně úplně roztrženo, velké zásoby nasekaných korálek v pytlích ven vyházeny, tam pral roztvářeny a rozmetány, takže tvořily po zemi silné vstopy. V kůlně u strojů a parozů byly všechny součástky rozbity, pilot kolem domu zcela poborěn, okna vytlučena. Nepomohly již pak ani upěnlivé prosby choti Britovy, která kličce, sepiatýma rukama prosila o smilování. Neuválostí Eisnerovu odpovídal jí lid dalším ničím. Škodou, jež zde učiněna odhadla komise na 7.331 zlatý, devět krejcarů.

Teprve dokončným zničením všech Britových zásob byl rozrušený lid úplně usmířen a rozcházel se ku svým domovům, a když o deváté hodině večer přitáhlo vojsko, byl již vnole zase úplný klid.

Na to nad Zásadou stahovala se modrátná chmura následeků porozvižky. Rodina Kaskova oplakávala usmrceného živitele a ostatní účastníci porozvižky, jichž bylo ze Zásady nejvíce, byť i poranění, skryvali se ze strachu před trestem na půlách v seně a po kůlnách. Jistý účastník porozvižky skryval se po mnoho dní v olivadelní rakvi v hostinci „u Janů“ pod jevištěm a dělník Hostlův prchl ihned do ciziny, aby ušel trestu.

Dne 2. února r. 1890. nacházela se Zásada v obleženém stavu. Celá obec obklíčena byla vojskem. Nikdo nesměl volat. Ve škole ze tří zřízený vyšetřovací místnost. Sem přiváděni občané jezen po okružím, aby dokázali, že nebyli přítomni zminěné bouři. Kdo nemohl dokázat, že v kritický den byl doma, byl svázen a odveden do vězení v Liberci. Rakouská justice nepřijíci ležím, odsoudila pak 87 lidí zolejšího kroje celkem k 35 letům žaláře, z nich 34 bylo ze Zásady.

Zda-li byli zminění sklářské bouře účastníci též skláři z Račic jest neznámo.

Uvádějí provinilec byli po odpykání trestu odvedeni na čtyři roky k vojenské službě do Uher a do Dolnacie.

V době, kdy naši lidé odpykávali v zloděných svou vinu, se neměli na svědomí ani jedině křípě: je lidské, kve, uděleno "starostlivým otcem o blaho národa" v hradečských náhoncích, bylo strážmistru Václavu Čisnerovi z Jablonce n. N. vyznamenání: stříbrný záslužný kříž s korunou a přípisem: "Za věrné plnění povinnosti v pohutých dnech české národní vzpoury sklářské!"

/ Podle obžalovacího spisu kraj. soudu v Liberci do sborníku dal článek Josef Lhotá, jehož obsah zapsal Rud. Lichán. Další píše Rudolf Lichán ze své paměti a vypravování jiných.

Po těchto krvavých sklářských bouřích se průmysl a obchod korálekový při menších cenách a mzdách částečně zlepšil, ale sekací stroje se rozšířily a sekalo se výhradně jen na strojích. Kdo měl zálibu ručně sekání korálek, mnoho na nich prodělal, neb korálky strojem sekané byly lepší a hlavně daleko levnější a tak se výroba korálek zrychlila jak sekáním tak během doby i broušením. Lidskou vynalézavostí se broušení korálek za krátko zmodernizovalo tak, že se brousilo již také na t. zvaných "mašinkách" / strojích / a to zprvu na dva navlečené dráty, pak na tři a na čtyři dráty. Broušení na těchto "mašinkách" mělo tu výhodu, že se přitlačovaly korálky navlečené na drátě gumou k brusn. nohama, a rukama se jen dráty řídily a pomalu přidržovaly. Takové broušení vyžadovalo silný pohon, stěhovaly brusničky své brusy na pohon parní a to poněkud do parní brusárny v Jilově. Při thalcovní p. Kvalu, Takto obrousil zručný brusník za týden tolik korálek, že v sobotu neb v neděli, když je odváděl fakt. tovovi, musel je nésti na zádech nebo na trakaři.

Jak ohromný to rozdíl, když dříve brusič při ručním broušení doma na „kostky“, když v sobotu odváděl obroušené korálky faktornímu celotýdenní práci, ležko v jedné ruce, ba i v kapsce a nyní se již na týden do broušení korálky vozily na trakaři. Při tomto strojovém broušení, byly korálky daleko lepší než-li broušení ručně. Byly to právě „tříkrátký“ jak se jim říkalo, neb se nejedliv na bruse „čarách“ / v rýhách / „ošrubovaly“ a potom se na hladké ploše brusu „hvankovaly“.

Postup práce s broušením byl následující: Brusič přinesl od faktora do broušení pytlík syrových nasekaných korálek. Ty musel doma nejprve na „sítkách“ roztřídit / roztociti / většinou až na pět velikostí které se znamenaly čísly dle velikosti a sice: 9e, 10e, 11e, 12e, atd. čím větší číslo psané, tím byly menší a slabší korálky. Číslyž byly roztřídně teprve se daly do navlékání zvažení na „tisíce“. Navlékalo se po domích ručně, na dráty, olivčata, žimy a děti, a navlékalo se většinou přes půl noci a ráno časné. Teď broušení byla práce složitá ano i umělá.

Brusič potřeboval k broušení korálek tyto věci: Brus se vším příslušenstvím i řemen, dvě gumy jednu sroubovací a hranovací, stuhátko na gumu, sekáček na brus, mosazný okráč k navlékání korálek a jiné drobné věci. Teprve když se korálky navlékaly na okráč a stočily do „koleček“ a bylo jich dostatek, mohl jíti brusič brousiti. Takových koleček po čtyřech okráčích, obrousil zručný brusič až 50 i více za den.

V brusině z pohonu a z místa pilalil brusič až z Horního dne. Obroušené korálky se pak doma z drátu solíkaly, vyčistily a pak odvedly. Všem, že i v brusinách se pila korálka a pivo a mnozí brusiči pili až přespálho.

Rok
1894 a
dále.

Roku 1894 se začaly dlati v Machlově ve mlýně korálky pumplovane a říkalo se jim "dvoukrátky". V dřevinném dutém válci byl umístěn měkký jiskrovcový brús, válec se volnou silou otáčel a nasypané tam korálky se na okrajích obrusovaly. Platilo se od pumplování toho času za 100 kg zlaté i s dovozem a musely býti dobře vytočene s. j. / odshániti broky střepy / V této době se sekalo jen na stojích a platilo se od sekání vol 100 kg olva zlaté.

Následkem pumplovaných dvoukrátek zasarena broušením korálkám těžká prána a velká kon- kurence, neb se do krátkého času rozšířily a nastala nadvýroba a tím ceny a mzdy brouse- ných korálek rychle klesaly. Lím se platilo od broušení korálek méně, tím každý brusíc se snažil, aby obrousil více, tak, že obrousil mnohý brusíc za týden až 50-60 kg korálek. Obrousení korálky odváděli pok faktorům, po- nejvíce do Dřákova, Zásady, Jistebka, Kutí, do Beran do Plaví a j. V Radčicích faktorů ii nebyli a brusina také nebyla.

V následujícím čase zřídil novou parní br- sinu pan Bruna v Plavech / myšl. továrna / Pouvádě v Jilově t. času byla brusina přepř- něna a brousilo se na den a na noc, téměř všichni brusíči z Radčic se přestěhovali do brusiny v Plavech. Půs 20 brusíči z Radčic brousilo v Plavech. Ráno s krosnou na zádech na níž nesli 60 až 70 po čtyřech drátech stočené kolečka ku broušení, což vážilo 15 kg. Brousilo se tam od osmi hodin ráno do osmi hod. večer tak, že přišli domů bylo již 10 a 11 hodin v noci. V zimě, za mrazu a vánice korálky mokré na zádech jim zmrzaly a často vol hájovny přes "Bucka" blouodili. Většina brusíči z Radčic předčasně mezi třicátým a padesátým rokem zemřela.

Následkem nadvýroby a časové útlady, čím vol
broušení stále klesaly a v roce 1899 - 1900 pla-
tilo se od broušení jednoho tisíce korálek tři
kružíky a často nebylo co brousiti. Za tyto ce-
ny brousili ještě jenom ti brusíci kteří měli větší
dospělější rodinu, která doma navlekala a obs-
tarovala práce sbroušením, že v rodině zůstal
větší výdělek. Tu mnoho brusíci zanechalo brou-
šení a našli si práci v lomch, na stavbách
a pod. Potom když od r. 1903 se počaly v o-
koli zřizovati brusárny na nový artikl skl.
kružíky, tu téměř všichni brusíci korálek šli
brousiti kružíky. Potom až do r. 1914 se za-
bývalo broušením korálek zúplna kolo.

Rok
1899-900.

Dne 26. července r. 1914. vypukla válka, tu všechna
sklářská práce zastavena, jisto do ciziny ne-
bylo možno po moři dovážet a ani objednávk-
y nedocházely. Po dobu války někteří obča-
ní z Roudnice a okolí, též zlíny chodili po
čechách a Moravě se skl. výrobky jako doms-
ké kabelky, košíčky, závesy náhrdelníky, bro-
že, též nite, šatky, mydlo, kouření a jiné
tam prodávali, nebo vyměňovali za mouku
a obilí a tak se živili.

Rok
1914. až
1919.

Až zase na podzim roku 1919 průmysl a obchod
korálekový značně ožil a roku 1920 od ledna
do Velikonoc byl v nejlepším rozkvětu a i jiné
skelné výrobky měly dobrou konjunkturu. Platilo
se v této době v Jablonci za jeden tisíc korál-
ků tříkrátových až 32 Kč, za 1 kilogram rumplo-
vaných dvoukrátových 25 Kč. Tyčinkové sklo korál-
kové bylo v této době velice drahé a nebylo ani
k dostání. Na příkl: Bachtík skl. hut v Jese-
nem, prodával jeden kg. korálekového tyčinkového
skla za 50 až 80 Kč. V té době začal stavěti
novou skl. hut Petr Kopal z Vlastiborě v Uhř. Hradišti.

Rok
1919 a
dále.

Brušičím platilo se tehdy od broušení jednoho tisíce koral tři Kč., od kumplování za 100 kg 200 Kč., od sekání za 100 kg 150 Kč., od puvhrování za 100 kg 150 Kč., od navlékání od 1. kg koral 10 až 12 Kč. Následkem zvýšení cen koralů, zbohatli rychle někteří faktori, kteří měli větší zásoby koral lacino vyrobených před válkou a pak je téměř najednou prodali. Roku 1920 počítalo se v Dřívově, Lásově, Loučnici, Vlasťově na 17 milionářů. V Raččicích však z koralů nikdo nebohatl, jisto před válkou zde výrobu koralů nikdo neprovozoval a sklady koralů nikdo neměl. Zde začali někteří výrobou koralů v roce 1920 a to: Frant. Šimůnek s Frant. Vítom, Václav Václaví t.č. čp 10., Václav Honjer č. 7 a Josef Dobiaš č. 3., pak Josef Liška.

Po Velikonočních počtu 1920 ceny koralů počaly horšičně rychle klesati, až v polovině, a byly již po nich menší poptávky. Tol broušení se platilo stále méně a méně a bylo méně broušení.

Rok
1921.

V roce 1921 na jaře, když brušiči koralů viděli, že ceny stále klesají, uspořádali několik schůzí a porad, v nichž se jednalo o udržení koralového průmyslu a udržení cen od broušení. i usnesli se všichni brušiči na schůzi konané v hostinci „v Pšimách“ zastaviti broušení a vstoupiti do stávky. Následující den byl pak sraz brušičů v Železném Průdi a došlo pak takle, od brušičů k brušiči aby všude bylo broušení zastaveno, což se jim skoro úplně podařilo. Pak na schůzích utvořena organizace brušičů a zvoleni zástupci, aby vyjednávali s faktorama ceny. Stávka brušičů trvala šest týdnů a koncem června r. 1921 se zase začalo broušiti za částic. ní uspořádanějších poměrů, ale platilo se pak od broušení jednoho tisíce koral 2,25 a 2,50 Kč. a v Jablonci platili za 1. tisíc již jen 7-8 Kč.

V této době byly zvažovány navlékačí stroje, na nichž se navlékaly korale na dráty ku broušení a navlek ruční na dráty tím téměř úplně zanikl, neb větší množství navlékáno na strojích a zbytky mohl navlékat ručně.

V roce 1923-4 nastal zase silný úpadek v průmyslu korálek a ceny korál klesly tak, že někteří výrobci korál výrobu značně omezili, nebo i na čas přerušili. V tomto čase platilo se od sekání korál za 1 kilogram již jen 40 haléřů, od broušení za 1 tisíc 1.50 - od navleku za jeden tisíc 70 haléřů. Pokles cen korálek způsobila větší výroba a také, že stoupla v Americe cena čes. peněz a tím sklářské výrobky v cizině se zdražily a nastalo méně objednávek. Následkem toho jsou brusíci korálek nuceni zanechat broušení a věnovat se jinému zaměstnání. Nejvíce brusíci měl ještě Vojtěch Linka z Louňovic, to ve vlastní brusině na "Mlýti" u Žel. Brodu. Tam brusíci všechny potřeby ku broušení dostali a měli plat od "koleček". Imozí faktorů se museli věnovati jinými skelnými výrobky zaváděti.

Po válce výroba korálek zlokonala i v barvách. Vyráběly se korálky různých barev přírodních i průhledných, mnohé chemicky barvených, též listy, iris. V letech 1926-8 broušení korálek přírodních barev a listovane se neprodávaly téměř vůbec. Exportovaly se hlavně tyčinky a korálky se stříbrným prutahem. Hlavní konsument - Amerika ochabla v nákupu.

V roce 1929 vyrábějí se korálky téměř samé dvakrát. Růžných barev a tyčinky nedostatkem odbytu, jisto jsou velké sklady v cizině i doma proto cizina předepisuje a nabízí jen nízké ceny. Největší továrna na výrobu korálek jest Vojtěch Linka v Louňovic, ostatní jsou výrobci menší, jichž je nyní na Želiezobrodsku celkem asi 10. Dva výrobci korálek jsou v Radčicích.

Rok 1929-30. Ani rok 1929 nepřivedl změnu a volbyt korálek byl velmi slabý. V módě byly slabé tyčinky, stříbrný prúták a sytí barvy, korálky k prúti: vlní domských linců a manat, ale větší volbyt nebyl anatelný.

V roce 1928-9 vyráběly skelné lute novy rocailes (smelc), křídln, klíny se histoval a rukně barvil a z něho se pletly různé náhrdelníky, "čokny" damské kabelky, lincečky a pod. výrobky, na které byly v roce 1929 z ciziny hojné objednávky a touto domácí práci se zabývalo mnoho zdejších lidí, při čemž byl i slušný domácí výdělek. To však trvalo velice krátkou dobu, neb již koncem roku 1929 nastala světová hospodářská krise a omezena zaměstnanost všeho oboru i sklárství. Příčinou hospodářské a volbytové krise, byly různé nepokoje v jednotlivých státech / ve Španělsku, Indii, Thajsku, Jižní Americe a úpady bankovních firem v Severní Americe a tím zmenšena kupní síla ciziny, která se omezovala na nejnutnější nákupní zboží a to ještě co nejlevněji.

Od roku 1930 a dále jest pak navlek korálek na nitě hlavní výdělek domácí zdejšího obyvatelstva, který značně přispívá k jeho obživě v největší nouzi.

Navlečení korálek a čípků / štyftů / se mášlují na svazky / bundlíky / různé velikosti a délky ku příkl:

- 1) Rocails : 50 cm dlouhé 120 nití do svazku.
- 2) Čípků / štyftů / délky 1/4", 1/2", 4", 2", 3", navlečují se 50 cm dlouhé 120 nití do svazku.
- 3) Trhové dlouhé a krátké rocailes, a to 97 vrhů až 20 vrhů 10 x 10 nití do svazku / bundlíku /
- 4) Myšky 2 x a 3 x : 4 až 6 cm dlouhé 10 x 10 až 10 x 12 nití do svazku, u obou stran vázané.
- 5) Myšky čípkové / štyftů / , 6) Macco : 10 x 10 nití.
- 7) Navlek italský 10 x 10 nití do svazku, 12, 15, 24 cm dlouhé svazky.
- 8) Navlek egyptský se navleká 10 x 10 nití do svazku, na jednu nit se navleká 20 až 33 vrhů.

Od roku 1930 do roku 1937, pak, mrdy od nav- 1930-37.
leku značně klesly tak, že ruční navlékačka,
při 12 až 15 hodinové denní práci nemohla již
vydělat ani pět Kč. za den. Většinou musel
být navlek na rychlo hotov a tu se navlékalo
a svítilo po domích po celé noci.

V roce 1937, konány části sklářské schůze, a pak Rok
25. května r. 1937, pro níže mrdy vypukla 1937.
všeobecná stávka sklářů, na Želiezovrovsku, Semils-
ku, Vysocku, Turnovsku, Jablonecku, Párvolovsku.
Stávkovalo na 30.000 sklářů a nejvíce z nich bylo
ručních navlékačů korálek. Do třech týdnů stáv-
ka skončila. Společným mrdové ceníky a čistě-
ní mrdy zlepšeny u navléku o 10 až 20%. Po-
stávce nastalo méně práce. Vláda čsl. na návrh
Společnosti výrobců skl. zboží v Žel. Brodě, zohor-
nem zohodila úpravu poměru ve výrobě jablonecké-
ho zboží a prohlásila splatností od 18. června r.
1937, živnost výroby skleněného jabloneckého zboží,
za živnost řemeslnou, s omezením § 1. odst. živ. zák.
Do konce r. 1937, nenastalo zlepšení konjunktury a
objednávky a práce bylo stále málo i navlékan
korálek jistě nedostatek.

V této době se vyrábějí korálky vesměs dvoubíratky.
různých barev, též stříbrné, zlatené, pak „průfah“
s. j. uvnitř barvené, šmele křída, čern, olivastě.
potom čipky /štylty/ různých barev a sítky.

Broušené korálky tříkrátky již po mnoho let se
nevyrábějí, nejsou na ně objednávky, poněvadž oproti
dvoubíratkám jsou dražší, a jenom zůleka když
některý export objedná broušených korálek malý troch,
několik kg, který mají faktori většinou doma na
skladi. Já věřím však pevně, že přijde zase obla,
že na broušené korálky - tříkrátky - budou větší popu-
stávky a vláda bude vyhledávat kvalitní zboží.

Koncem a doplněním, aby o této knize v každém
následujícím roce byly zarramennány náležitosti pří-
myslu korálkového....

Zapsal: Rudolf Lilhan.

Boží muka v Radčicích.

Při cestě z Radčic směrem k Jirkovu, stojí u domku Stanislava Láneho "Boží muka." Žulový podstavec, na něm železný kříž, na kříži ukřižovaný Kristus. Tyto Boží Muka jsou asi zde nejstarší. Druhé Boží muka stojí vedle vozové parolernické cesty směrem k Plchovu, za domem Patřičného. Též žulový podstavec s křížem a Ukřižovaným Kristem. Tyto Boží muka jsou dlouho zachovalé, a nejbližší sousedé je udržují v pořádku, opravují a okrašlují. Není však známo kdo "Boží muka" postavil a neví se kdy.

Také je v poměti, že kolem r. 1900 i zde stála "Boží muka" také v místech, asi kde u silnice vedoucí z Radčic k Loučnici, kde z této silnice odbočuje vozová cesta do školic. Byl to dřevěný sloup na němž připravena zasklená skříňka, v níž byla soška Panny Marie. Takovito Boží muka stála také u silnice blíž domu 73 mezi dvěma lipami. Tyto lipy jsou již poraženy.

Těž u místní kapličky na pravo, stávala velká písková socha Panny Marie, kolem níž byly stupně pískové, tam se letního času scházela chasa a zde sedávala. Vlivem povětrnostních poměrů a dobou, tyto sošky zchátraly a rozpadly, a nové se již neporýbily. Naši předkové postavili "Boží muka" u cesty na pokračení vesnice.